



MINISTER  
SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, 04 kwietnia 2022 r.

DLPK-V.053.1.2022

**Pan**  
**Marcin Wiącek**  
**Rzecznik Praw Obywatelskich**

*Szanowny Panie Rzeczniku,*

w odpowiedzi na wystąpienie z dnia 5 stycznia 2022 r. (sygn. VII.712.2.2020.GZ), dotyczące patologicznych zachowań młodzieży w sieci, uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Tytułem wstępu należy wskazać, że pojęcie **nawoływania do nienawiści** (w kontekście powszechnie używanego zwrotu *mowa nienawiści*), na gruncie art. 256 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny* (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345, z późn. zm.) zostało zdefiniowane w doktrynie i orzecznictwie. Przyjmuje się, że nawoływanie do nienawiści jako znamię czynu zabronionego określonego w art. 256 § 1 k.k. oznacza nakłanianie (podżeganie), skierowane do większej, bliżej nieokreślonej liczby osób. Celem przestępczego działania jest sianie nienawiści, przez którą rozumie się wrogość prowadzącą do konfliktów między grupami ludności na tle różnic<sup>1</sup>.

Nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość – to sianie nienawiści, czyli silnej niechęci, wrogości do innej osoby czy osób. Nawoływanie to namawianie, zachęcanie, skłanianie, podburzanie, podżeganie, bez względu na to, czy nawoływanie odniosło skutek<sup>2</sup>.

Analizując literaturę przedmiotu można odnaleźć, że omawiane przestępstwo jest popełnione nawet wtedy, gdy nienawiść ma dotyczyć pojedynczej osoby. Dla realizacji znamienia nawoływania do nienawiści wystarczy, że sprawca, nawołując, zmierza do pojawienia się uczucia wrogości wobec określonych w przepisie osób. Takie uczucie

---

<sup>1</sup> A. Marek, *Komentarz do art. 256 Kodeksu karnego* [w:] M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, LEX/el.

<sup>2</sup> *Ibidem*.

zamierza wzbudzić. Nawoływanie musi zatem zawierać takie treści, które są w stanie wzbudzać nienawiść, to jest wrogość, silną niechęć do kogoś<sup>3</sup>.

Z kolei w postanowieniu z dnia 5 lutego 2007 r. (sygn. IV KK 406/06) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że nawoływanie do nienawiści z powodów wymienionych w art. 256 k.k. – w tym na tle różnic narodowościowych – sprowadza się do tego typu wypowiedzi, które wzbudzają uczucia silnej niechęci, złości, braku akceptacji, wręcz wrogości do poszczególnych osób lub całych grup społecznych czy wyznaniowych bądź też z uwagi na formę wypowiedzi podtrzymują i nasilają takie negatywne nastawienia, i podkreślają tym samym uprzywilejowanie, wyższość określonego narodu, grupy etnicznej, rasy lub wyznania. Zaś w postanowieniu z dnia 1 września 2011 r. (sygn. V KK 98/11) Sąd Najwyższy uznał, że nawoływanie do nienawiści wiąże się z chęcią wzbudzenia u osób trzecich najsilniejszej negatywnej emocji (zbliżonej do wrogości) do określonej narodowości, grupy etnicznej czy rasy. Nie chodzi tu w żadnym razie o wywoływanie uczuć dezaprobaty, antypatii, uprzedzenia czy niechęci. Odnosząc się do wymienionego postanowienia Sądu Najwyższego, Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 25 lutego 2014 r. (sygn. SK 65/12, Dz. U. poz. 268) wskazał, że tego typu uczucia nie oznaczają bowiem jeszcze nienawiści. Nawoływanie do nienawiści wymaga zamiaru sprawcy oddziaływania na psychikę innych osób, a więc wzbudzenia w nich najsilniejszej negatywnej emocji na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość. Publiczne ujawnienie własnego poglądu (niechęci czy wrogości np. do określonej grupy społecznej ze względu na cechy narodowościowe, etniczne, rasowe czy wyznaniowe), nawet jeżeli pogląd ten jest w odczuciu społecznym nieakceptowalny czy kontrowersyjny, nie może być kwalifikowane jako nawoływanie do nienawiści.

W wyroku z dnia 8 lutego 2019 r. (sygn. IV KK 38/18) Sąd Najwyższy wskazał, że przykładem ograniczenia wolności wypowiedzi ze względu na przesłankę porządku publicznego jest unormowanie przepisu art. 256 § 1 k.k. Przestępstwo to mieści się w obszarze określonym jako mowa nienawiści<sup>4</sup>. Pod tym pojęciem powszechnie rozumie się wypowiedzi i wizerunki łączące, wyszydzające i poniżające grupy i jednostki z powodów całkowicie lub po części od nich niezależnych, a także przynależności do innych naturalnych grup społecznych, przy czym grupy naturalne to takie których nie wybiera się, udział

---

<sup>3</sup> Z. Ćwiąkalski, *Komentarz do art. 256 Kodeksu karnego* [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117-277 k.k.*, LEX/el.

<sup>4</sup> Por. rekomendacja nr R (97) 20 w sprawie „mowy nienawiści”, przyjęta przez Komitet Ministrów Rady Europy z dnia 30 października 1997 r.

w jednych determinowany jest biologicznie (płeć, kolor skóry), w innych – społecznie, jak przynależność etniczna, religijna, język.

Zdefiniowane w doktrynie i orzecznictwie pojęcie nawoływania do nienawiści oddaje w całości istotę przestępstwa z art. 256 § 1 k.k. jako przestępstwa dyskryminacyjnego i realizującego znamiona mowy nienawiści. Należy zatem uznać, że zagadnienie związane ze zwalczaniem mowy nienawiści jest uregulowane w polskim systemie prawnokarnym.

W odniesieniu do zjawiska **patostreamingu**, należy wskazać, że jest to transmitowanie na żywo przekazów noszących znamiona różnego rodzaju patologii.<sup>5</sup> Jest to zatem internetowa transmisja w czasie rzeczywistym, która zawiera treści wulgarne, obsceniczne oraz przemocowe.<sup>6</sup> Patostreamerzy naruszają nie tylko dobra osobiste osób występujących w komentowanych streamach, lecz zagrażają również dobrom ogólnospołecznym. Wówczas właściwym – jak wydaje się – narzędziem reakcji na tego typu zachowania jest właśnie prawo karne (mając oczywiście na uwadze prymarną zasadę *ultima ratio* przedmiotowej gałęzi prawa). Co przy tym istotne, patostreamerzy narażają się na odpowiedzialność represyjną za różne czyny zabronione. Ponadto wielu czynom realizowanym w ramach patostreamów przypisać można charakter chuligański (zob. art. 115 § 21 k.k.), co stanowi okoliczność nadzwyczajnie obostrzającą karę (zob. art. 57a § 1 k.k.).

Jednocześnie należy wskazać, że zgodnie z przepisami ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. *o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii* (Dz. U. poz. 1676) zwalczanie zjawiska tzw. patostreamingu należy do zadań Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Wymieniona ustawa wdraża dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1808 z dnia 14 listopada 2018 r. zmieniającą dyrektywę 2010/13/UE w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) ze względu na zmianę sytuacji na rynku (Dz. Urz. UE L 303 z 28.11.2018, str. 69). Zgodnie z przepisami ww. ustawy zabronione jest umieszczanie na platformach udostępniania wideo stworzonych przez użytkowników lub innych przekazów m.in. zagrażających prawidłowemu fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, w szczególności zawierających treści pornograficzne lub w sposób nieuzasadniony eksponujących przemoc, bez stosowania skutecznych zabezpieczeń technicznych. Dostawcy platform udostępniania wideo, po wezwaniu użytkownika do

---

<sup>5</sup> Zob. P. Siedlanowski, *Homo crudelis? Patostream – kolejna patologia w sieci*, „Biuletyn Edukacji Medialnej”, 2008, nr 2, s. 44-57.

<sup>6</sup>A. Kmiecik-Goławska, *Patostreaming jako narzędzie popularyzacji podkultury przemocy*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. prof. Stanisława Batawii”, 2009, nr 25, s. 172-177.

usunięcia w wyznaczonym terminie stanu niezgodnego z prawem, uniemożliwiają dostęp do umieszczonych na platformie wideo, jeżeli użytkownik platformy nie zakwalifikował ich zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie ustawy. Na rozstrzygnięcie dostawcy platformy udostępniania wideo, użytkownikowi platformy służy skarga do KRRiT. Przewodniczący KRRiT, w drodze decyzji, może także nakazać dostawcy platformy m.in. uniemożliwienie dostępu do umieszczonych na tej platformie treści.

Natomiast odnosząc się do kwestii dotyczącej **znęcania się nad osobą niepełnosprawną**, należy wskazać, że zgodnie z art. 207 § 1 k.k., kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Z kolei na podstawie art. 207 § 1a k.k., kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Jeżeli jednak ww. znęcanie się jest połączone ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca wówczas podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 (art. 207 § 2 k.k.). Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1-2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12 (art. 207 § 3 k.k.). Ta regulacja wydaje się wyczerpywać omawiane zagadnienie.

W kontekście zakłócania przebiegu zdalnej komunikacji prowadzonej za pomocą systemów teleinformatycznych należy zauważyć, że zgodnie z art. 107a § 1 k.w. kto nie będąc do tego uprawnionym, włączając się w transmisję danych prowadzoną przy użyciu systemu teleinformatycznego, udaremnia lub utrudnia użytkownikowi tego systemu przekazywanie informacji, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 1000 złotych. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 używa słów powszechnie uznanych za obelżywe lub w inny sposób dopuszcza się nieobyczajnego wybryku, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo karze grzywny nie niższej niż 3000 złotych (art. 107a § 2 k.w.). Przedmiotowe wykroczenie dodano do *Kodeksu wykroczeń* na mocy ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. *o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1072, z późn. zm.). Projektodawca w uzasadnieniu do projektu ustawy (druk nr 382, IX kadencja) wskazał wówczas na nagminność zjawiska polegającego na zaburzaniu toku transmisji *on-line* poprzez „włamania” nieuprawnionych uczestników zwanych potocznie „internetowymi trollami”.

Jednocześnie w Ministerstwie Sprawiedliwości są prowadzone prace legislacyjne nad *projektem ustawy o ochronie wolności słowa w internetowych serwisach społecznościowych*<sup>7</sup>. Przedmiotowy projekt zawiera sformułowaną na jego potrzeby definicję treści o charakterze przestępnym, przez które rozumie się treści, które pochwalają lub nawołują do popełnienia czynów zabronionych wymienionych w ustawie lub realizują znamiona tych czynów zabronionych, a także definicję treści o charakterze bezprawnym, którymi są m.in. treści o charakterze przestępnym i treści, które naruszają dobre obyczaje, w szczególności rozpowszechniają lub pochwalają przemoc, cierpienie lub poniżenie. Projekt ustawy zobowiązuje usługodawców świadczących usługi serwisów społecznościowych do ustanowienia wewnętrznego postępowania kontrolnego, w ramach którego w razie otrzymania zgłoszenia obowiązani będą oni do usuwania treści o charakterze bezprawnym.

Ponadto pragnę wskazać, że Ministerstwo Sprawiedliwości realizuje programy i projekty pomagające w dotarciu do jak największej liczby obywateli, ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych, które w sposób szczególny są narażone na zjawisko demoralizacji. Działania edukacyjne podejmowane przez MS związane z profilaktyką przestępczości uwzględniają wszystkie rodzaje przemocy, w tym przemoc w sieci. Duży nacisk jest kładziony na kształtowanie świadomości dotyczącej odpowiedzialności za czyny dokonywane w cyberprzestrzeni, umiejętność ich identyfikowania, jak też sposobów obrony przed tego rodzaju zagrożeniami.

Należy wskazać, że są realizowane m.in. niżej wymienione inicjatywy mające na celu podnoszenie świadomości prawnej społeczeństwa, w których szczególne miejsce zajmuje profilaktyka przeciwdziałania przestępczości i demoralizacji:

- **Liga Sprawiedliwości** – głównym celem konkursu jest zwiększenie świadomości młodzieży w zakresie edukacji prawnej, kształtowanie ich postaw obywatelskich i zaangażowania w życie społeczne. Przeprowadzenie konkursu spotkało się z bardzo dużym zainteresowaniem zarówno uczniów, jak i nauczycieli, którzy docenili jego wysoką wartość edukacyjną. Sukces konkursu stanowił zarzewie do ustanowienia go jako cyklicznego wydarzenia o charakterze ogólnopolskim<sup>8</sup>;
- **Konkurs mediacyjny *Postaw na mediację*** – celem konkursu jest zwiększanie świadomości społecznej w zakresie alternatywnych metod rozwiązywania sporów, a w szczególności mediacji. Konkurs ma za zadanie skłonić uczestników do samodzielnego rozwiązania konfliktu, praktycznego wykorzystania posiadanej wiedzy

---

<sup>7</sup> <https://legislacja.gov.pl/projekt/12351757>.

<sup>8</sup> <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/liga-sprawiedliwosci>.

prawniczej oraz zachęcić uczniów do pogłębiania wiedzy o mediacji jako metodzie pozasądowego rozwiązywania sporów<sup>9</sup>;

- **Młodzieżowa Rada Sprawiedliwości** została powołana, w drodze zarządzenia, Ministra Sprawiedliwości.<sup>10</sup> Do jej głównych celów należy kreowanie i promowanie wśród młodzieży postaw nastawionych na aktywne współdziałanie w rozwoju i budowaniu świadomości prawnej, a także włączenie młodych ludzi w dialog dotyczący wymiaru sprawiedliwości oraz kształcenia prawnego w Polsce. Ponadto Rada ma za zadanie wspierać działania podejmowane przez Ministra Sprawiedliwości w zakresie dotyczącym młodzieży. Inicjatywy Młodzieżowej Rady Sprawiedliwości mają służyć promowaniu takich obszarów jak nieodpłatna pomocy prawna, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, mediacja, edukacja prawna oraz pomoc pokrzywdzonym.<sup>11</sup>
- **Lekcje o Mediacji** to inicjatywa edukacyjna stanowiąca opracowanie gotowych materiałów na 45 minutową lekcję. Na ich podstawie nauczyciel może przeprowadzić zajęcia w swojej szkole ponadpodstawowej. W ramach projektu uczniowie szkół ponadpodstawowych dowiadują się m.in.: czym jest konflikt, co jest jego źródłem, w jaki sposób radzić sobie w sytuacji konfliktowej, czym jest mediacja, kim jest mediator, czy i w jakich sprawach uczeń oraz jego bliscy mogą skorzystać z mediacji. Oprócz zagadnień teoretycznych w materiałach znajdują się również ćwiczenia praktyczne<sup>12</sup>;
- **Lekcje o Pomocy Pokrzywdzonym** to program edukacyjny, który jest skierowany do uczniów szkół ponadpodstawowych i został zorganizowany w tożsamy sposób co Lekcje o Mediacji. W trakcie 45 minutowej lekcji uczniowie mogą dowiedzieć się: jakie są regulacje prawa karnego, przeanalizować statystyki czynów zabronionych, nauczyć się wyłapywać tzw. fake newsy, a także dowiedzieć się, gdzie szukać pomocy, gdy staną się ofiarami przestępstwa lub będą jego świadkami<sup>13</sup>;
- **Lekcje o Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnym Poradnictwie Obywatelskim** przybrały sprawdzoną formę gotowych materiałów na 45 minutową lekcję, na podstawie których nauczyciel mógł przeprowadzić zajęcia. Podczas lekcji uczniowie szkół ponadpodstawowych dowiedzieli się m.in.: czym jest nieodpłatna pomoc prawna, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, jak i kto może z nich skorzystać, gdzie mieszczą się punkty, w których można uzyskać pomoc oraz kto może udzielić pomocy prawnej

---

<sup>9</sup> <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/postaw-na-mediacje>.

<sup>10</sup> Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie powołania Młodzieżowej Rady Sprawiedliwości (Dz.Urz.MS poz. 264).

<sup>11</sup> <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/mlodziejowa-rada-sprawiedliwosci>.

<sup>12</sup> <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/lekcje-o-mediacji>.

<sup>13</sup> <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/lekcje-o-pomocy-pokrzywdzonym>.

i w jakim zakresie. W przygotowanych materiałach znalazły się również praktyczne zadania, które ułatwiają uczniom zrozumienie omawianych treści<sup>14</sup>;

- Na podstawie rekomendacji *Zespołu do spraw współpracy na rzecz działalności edukacyjnej*, powołanego zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 2020 r, przeprowadzono badania potrzeb społecznych w zakresie **współpracy szkół ponadpodstawowych ze Służbą Więzienną przy prowadzeniu zajęć edukacji prawnej ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki przeciwdziałania przestępczości**. Badaniem objęto wszystkie szkoły ponadpodstawowe na terenie Polski oraz wszystkie jednostki penitencjarne Służby Więziennej. Na podstawie wyników badań, które jednoznacznie wskazały na potrzeby współpracy podmiotów objętych badaniem w zakresie edukacji prawnej, a szczególnie profilaktyki przestępczości, ww. Zespół sformułował rekomendacje dające podstawę do wszczęcia prac legislacyjnych mających na celu ustawowe nałożenie na Służbę Więzienną zadania dotyczącego edukacji prawnej młodzieży. Na podstawie wskazanej rekomendacji przedłożono stosowny projekt nowelizacji przepisów, które aktualnie są procedowane.<sup>15</sup> Niezależnie od prowadzonych prac legislacyjnych, podjęto prace związane z pilotażowym uruchomieniem programu współpracy więziennictwa ze szkołami w zakresie określonym w rekomendacji. Pilotaż obejmuje 3 województwa zróżnicowane pod względem wielkości i zaludnienia tj.: śląskie, warmińsko-mazurskie oraz lubelskie. Ewaluacja wyników pilotażu będzie stanowiła podstawę do ogólnopolskiego uruchomienia pełnego programu edukacji prawnej ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki przeciwdziałania przestępczości.

W okresie od 27 maja do 31 czerwca 2021 r. odbyły się **spotkania online z nauczycielami**, które były poświęcone wymianie doświadczeń związanych z problemami edukacji prawnej. Nauczyciele wyrazili zadowolenie, że Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi wiele programów, które angażują młodzież w poznawanie prawa i zawodów prawniczych. Podkreślili, że powinien powstać specjalny przedmiot poświęcony edukacji prawnej, który byłby częścią nauczania. We wrześniu 2021 r. ponownie rozpoczęły się prace nad zorganizowaniem zdalnych spotkań z nauczycielami. Przybrały one formę instruktażową i dotyczyły efektywnego przekazywania uczniom wiedzy z zakresu edukacji prawnej, a w szczególności nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, pomocy pokrzywdzonym, mediacji i legislacji.

---

<sup>14</sup> <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/lekcje-o-nieodplatnej-pomocy-prawnej-i-nieodplatnym-poradnictwie-obywatelskim>.

<sup>15</sup> <https://legislacja.gov.pl/projekt/12353000>.

Działania edukacyjne podejmowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości w znaczącej części są nakierowane na przeciwdziałanie przestępczości i demoralizacji młodzieży. Zagadnienia związane z nowymi formami zachowań niepożądanych oraz płynących z nich zagrożeń, w tym cyberprzemocy, stanowi jeden z istotnych elementów podejmowanych działań. Bezpośredni kontakt z młodzieżą i kadrą dydaktyczną szkół podstawowych i ponadpodstawowych pozwala na stałe monitorowanie zjawiska i na podstawie tego monitoringu opracowywanie i dostosowywanie materiałów szkoleniowych adresowanych do młodych ludzi, z uwzględnieniem najnowszych trendów i płynących z nich zagrożeń.

Jednocześnie w załączeniu uprzejmie przedstawiam statystyki z orzecznictwa w sprawach o wykroczenia z art. 107a *Kodeksu wykroczeń* za 2020 r. i pierwsze półrocze 2021 r.

*Z poważaniem*

z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości

**Michał Woś**

Sekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/

Załącznik: plik: statystyki art. 107a k.w..pdf